

Accountantsverslag 2024

Gemeente Losser, 30 juni 2025

Aan
de gemeenteraad
van de gemeente Losser
Postbus 90
7580 AB LOSSER

Datum
30 juni 2025

Ons kenmerk
25062C937F/JV

Behandeld door
drs. V.V. Jongbloed RA
T: 06 2025 2002
E: vjongbloed@deloitte.nl

S.A.M. Damsté MSc RA
T: 06 2281 5205
E: sadamste@deloitte.nl

J. Mensink MSc
T: 06 5015 1617
E: jmensink@deloitte.nl

Deloitte Accountants B.V.
Meander 551
6825 MD Arnhem
Postbus 30265
6803 AG Arnhem
Nederland

Tel: 088 288 2888
www.deloitte.nl

Geachte leden van de raad,

Graag bieden wij u hierbij ons accountantsverslag aan met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2024 van de gemeente Losser. Deze rapportage beschrijft op hoofdlijnen onze controleaanpak en de belangrijkste aangelegenheden die wij tijdens onze controle in overweging hebben genomen. Wij zijn van mening dat de reikwijdte van onze werkzaamheden en de resultaten daarvan een deugdelijke basis vormen voor ons oordeel over de jaarrekening 2024 van de gemeente Losser.

De jaarrekening 2024 is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Losser. Bij deze jaarrekening hebben wij een goedkeurende controleverklaring voor het getrouwe beeld verstrekt.

Onze controle is uitgevoerd in overeenstemming met onze opdrachtbevestiging gedateerd d.d. 4 oktober 2024 en met ons auditplan, dat is besproken met uw griffier en de concerncontroller.

Wij hebben de inhoud van dit accountantsverslag afgestemd met de portefeuillehouder financiën en de concerncontroller. Wij hebben deze rapportage toegelicht aan de leden van de financiële werkgroep op 12 juni jl.

Hoogachtend,

Deloitte Accountants B.V.

V.V. Jongbloed RA

Op alle opdrachten verricht door Deloitte, behoudens M&A Diensten, zijn de Algemene Voorwaarden Dienstverlening Deloitte Nederland, januari 2020 gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel van toepassing. Deloitte Accountants B.V. is ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel onder nummer 24362853. Deloitte Accountants B.V. is een zogenoemde affiliate van Deloitte NSE LLP en maakt onderdeel uit van het internationale netwerk van Deloitte Touche Tohmatsu Limited.

Inhoudsopgave

	Kernboodschappen jaarrekeningcontrole	4
	• <u>Kernboodschap jaarrekeningcontrole</u>	5
	Bestuurlijke samenvatting	6
	• <u>Speerpunten financiële werkgroep</u>	7
	• <u>Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen</u>	8
	Bevindingen jaarrekening	13
	• <u>De financiële positie van uw gemeente</u>	14
	• <u>Rechtmatigheidsverantwoording</u>	20
	Interne beheersing	27
	• <u>Belangrijkste bevindingen voor de interne beheersing</u>	28
	Bijlagen	29
	• <u>Bijlage A1 - Niet-gecorrigeerde controleverschillen</u>	30
	• <u>Bijlage A2 - Onzekerheden in de controle</u>	31
	• <u>Bijlage B - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2024</u>	32
	• <u>Bijlage C - Onafhankelijkheidsbevestiging</u>	34

Kernboodschappen jaarrekeningcontrole

Kernboodschap jaarrekeningcontrole

De basis voor onze controle is het auditplan 2024 dat met uw griffier en de concerncontroller is besproken. In dit accountantsverslag geven wij u inzicht in de belangrijkste bevindingen bij de jaarrekening en de (ontwikkeling van de) interne beheersing van de gemeente Losser. Wij hebben tijdens onze jaarrekeningcontrole de rekeningsaldi en transactiestromen samenhangend met de balans en het overzicht van baten en lasten gecontroleerd. In deze kernboodschap koppelen wij ons overstijgende beeld terug van deze controle en geven wij beknopt een managementsamenvatting voor de gemeente Losser. In het hoofdstuk 'Bevindingen jaarrekeningcontrole 2024' hebben wij onze bevindingen meer in detail toegelicht, evenals onze adviezen voor de verdere doorontwikkeling van de organisatie gedurende 2025.

Onderwerp

Boodschap

Overall beeld jaarrekeningcontrole 2024

Wij hebben de jaarrekeningcontrole 2024 van de gemeente Losser uitgevoerd en hebben een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening voor het getrouwe beeld verstrekt. Hierbij constateren wij de processen om te komen tot complete jaarstukken steeds effectiever verlopen en ook tijdig een compleet balansdossier voor ons beschikbaar is. Dit is een knap resultaat en hoewel we zien dat er op momenten sprake is van een intensief proces zien we ook een grote mate van betrokkenheid en verantwoordelijkheid. Wij spreken daarom onze complimenten uit over het behaalde resultaat en kijken terug op een prettige samenwerking met uw organisatie.

Op basis van de jaarrekening delen wij een tweetal kernboodschappen met u:

Realisatiekracht

Met de grote opgaven die op de gemeente afkomen neemt het belang van realistisch begroten toe. De reden daarvoor is dat ambities die je wel begroot maar niet kunt realiseren leiden tot een kapitaalbeslag op middelen die ook op een andere wijze ingezet hadden kunnen worden. Uw gemeente laat al geruime tijd zien dat het goed in de grip heeft hoe de financiën zich gedurende het jaar ontwikkelen. Evenals voorgaand jaar zijn er in de realisatie beperkte afwijkingen c.q. volumeverschillen in zowel de lasten, baten als saldi ten opzichte van de begroting na wijzigingen. Vanuit deze analyse zien we dan ook, in tegenstelling tot de landelijke trend, een scherpe begroting na wijzigingen. Dit is een knappe prestatie vanuit financieel oogpunt. Tegelijkertijd zien wij dat uw ambities evenwel hoog zijn. Zo zijn er in 2024 circa 4 miljoen aan beschikbare investeringskredieten bijgekomen en in de gemeentebegroting 2025 zijn € 11,2 miljoen aan kredieten geautoriseerd. Vanuit de afgelopen voorjaarsnota's zien we echter dat sprake is van gerealiseerde voordelen op kapitaallasten (2023: € 826.000 en 2024: ca. € 300.000). Dit geeft een indicatie dat de geplande investeringen per jaarschijf niet worden gerealiseerd zoals door de gemeente wordt ingeschat. Vanuit dit oogpunt adviseren wij dan ook om uw investeringsagenda van realisme te voorzien en nader te kijken naar een verdere prioritering van de ambities. Waarbij ambities passend bij de beschikbare capaciteit in de tijd worden weggezet.

Sociaal domein in de begroting

De interne beheersing rondom het sociaal domein (Jeugdwet en WMO) is op orde. Wel zien we (landelijk) dat financiële tekorten binnen het sociaal domein zorgen voor druk en zien we in toenemende mate dat ook het beschikbaar hebben van zorg een knelpunt vormt als gevolg van personele krapte bij zorginstellingen. Ook uw college erkent deze uitdagingen en is bedreven op zoek naar oplossingen niet alleen om de financiële tekorten te beperken maar ook bijdragen aan het bereikbaar houden van zorg voor zij die dit het hardst nodig hebben. Het recente rapport 'Advies Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd' van de commissie Van Ark onderschrijft voorgaande en geeft ook weer dat gemeenten naar verwachting de financiële tekorten niet (volledig) op kunnen lossen. Dit is ook in 2024 zichtbaar geworden met een nadelen op zowel de lasten jeugdzorg als Wmo. In de begroting 2025 is wel de ambitie opgenomen ten aanzien van het terugbrengen van de uitgaven in het sociaal domein. Een deel van de maatregelen wordt echter pas in 2025 geïmplementeerd terwijl het bezuinigingspotentieel is ingerekend. Wij adviseren het college de impact van de verbetermaatregelen nauwgezet te volgen zodat indien nodig tijdige bijstelling van de begroting kan plaatsvinden.

Bestuurlijke samenvatting

Bestuurlijk relevante bevindingen
en aanbevelingen jaarrekeningcontrole

Speerpunten Financiële Werkgroep

In dit overzicht zijn de speerpunten van de financiële werkgroep terug te vinden zoals wij deze hebben opgenomen in ons auditplan 2024. De toelichtingen op de speerpunten zijn opgenomen bij de betreffende onderdelen in dit accountantsverslag. Voor de leesbaarheid zijn deze punten op de betreffende pagina geduid met het volgende symbool:

Onderwerp	Boodschap
1. Sociaal Domein (prognoses en financiële ontwikkelingen)	Dit speerpunt is opgenomen in het hoofdstuk ‘Bestuurlijke samenvatting’ bij onderdeel ‘Sociaal domein’ .
2. Grondexploitaties (Actuele ontwikkelingen)	Dit speerpunt is opgenomen in het hoofdstuk ‘Bestuurlijke samenvatting’ bij onderdeel ‘Grondexploitaties’ .
3. Doortonwikkeling rechtmatigheidsverantwoordingsproces	Dit speerpunt is opgenomen in het hoofdstuk ‘Bevindingen jaarrekening’ bij onderdeel ‘Rechtmatigheidsverantwoording’ .
4. Doorontwikkeling P&C producten, jaarrekening in nieuwe programmastructuur	Dit speerpunt is opgenomen in het hoofdstuk ‘Bestuurlijke samenvatting’ bij onderdeel ‘Kwaliteit verslaggeving’ .

Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen

Getrouwheid	- Wij hebben een goedkeurende controleverklaring voor het getrouwe beeld van de jaarrekening 2024 verstrekt. - De gehanteerde materialiteit voor fouten en onzekerheden bedraagt € 0,9 miljoen respectievelijk € 2,7 miljoen. - Wij hebben tijdens onze controle van de WNT geen niet-gecorrigeerde feitelijke afwijkingen geïdentificeerd die de materialiteitsgrens van het controleprotocol WNT te boven gaan.
Rechtmatigheid	- Het college heeft in haar rechtmatigheidsverantwoording fouten gerapporteerd groter dan de verantwoordingsgrens. Van de € 3,31 miljoen aan begrotingsonrechtmatigheden zijn er € 3,16 miljoen acceptabel binnen de kaders van de financiële verordening van de gemeente Losser. - In de paragraaf bedrijfsvoering zijn de bevindingen groter dan de rapporteringstolerantie toegelicht door het college. - De gehanteerde verantwoordings- en rapportagegrens bedraagt € 1,8 miljoen (2% van de lasten conform uw geldende Financiële Verordening). - Wij hebben de conclusies van het college in ons getrouwheidsoordeel betrokken waaruit geen materiële tekortkomingen zijn gebleken. - Wij hebben geen fouten en/of onzekerheden geconstateerd ten aanzien van de SiSa-bijlage die als bijlage bij de jaarstukken is opgenomen. In Bijlage B – Bevindingen controle SiSa-bijlage 2024 is de voorgescreven tabel met fouten en onzekerheden opgenomen.
Welke verbeteringen zien wij?	Wij zien dat uw gemeente de volgende verbeteringen heeft gerealiseerd: - In het proces en in het opstel-en controledossier zijn een aantal belangrijke verbeteringen gerealiseerd, zoals het gereed hebben van volledige jaarstukken (inclusief jaarverslag) bij aanvang van de controle. - De verantwoording over en interne controle van de SiSa-bijlage is van een hoger kwaliteitsniveau dan de afgelopen jaren waardoor in dit omvangrijke onderdeel van de controle minder correcties zijn voorgekomen. - De programmaverantwoording in de gemeenterekening kent een aangepaste structuur in lijn met de gewijzigde programma's en opgavegerichte insteek van de P&C-cyclus. Er wordt gewerkt met overzichtelijke kleurcoderingen en diagrammen die de lezer helpen om snel overzicht te krijgen van de doelrealisatie.
Welke aandachtspunten zien wij?	Daarnaast onderkennen wij de volgende belangrijke aandachtspunten: - Wij zien dat de financiële administratie voldoende basis geeft voor controle van de jaarrekening. Wel merken wij nog steeds op dat niet altijd zuiver op de juiste IV3-categorieën wordt geboekt waardoor het inzicht de omvang van transactiestromen naar aard niet altijd goed te volgen is. Dit heeft geen gevolgen voor de jaarrekening an sich en de controle van de programma's maar maakt het accountantscontroleproces niet op alle onderdelen efficiënt. Wij bevelen aan om te verkennen hoe ook op dit vlak kan worden gewerkt aan een nog zuivere administratie. - Wij zien dat gemeente goede eerste stappen heeft gezet in het proces rondom de rechtmatigheidsverantwoording. Vanzelfsprekend betreft dit ook nog een aandachtspunt de komende jaren. Het is belangrijk de controle van de begrotingsrechtmatigheid tijdig en volledig intern uitgevoerd te hebben en ook indien mogelijk een interne kwaliteitstoets hierop uit voeren alvorens deze aan ons als accountant ter controle wordt aangeboden. We adviseren hier om met dit onderdeel eerder te starten en bij vragen tijdig afstemming te zoeken. - In het verlengde van voorgaand punt merken wij op dat er in de financiële verordening geen invulling is gegeven aan de bepaling wanneer het melden van over- en onderschrijdingen van baten en onderschrijdingen van lasten als tijdig gemeld worden beschouwd (en daarmee rechtmatig zijn). Dit leidt in de praktijk tot het toepassen van oordeelsvorming (zowel door uw organisatie als ons als accountant) terwijl hiervoor concrete kaders kunnen worden gedefinieerd. Wij adviseren dan ook om dit begrip in uw financiële verordening te duiden en voor komend jaar te actualiseren.

Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen

Financiële positie

- De financiële positie ultimo 2024 is afgenomen ten opzichte van 2023, kijkend naar de omvang van het eigen vermogen (afgenomen met € 4 miljoen) en de licht gedaalde weerstandscapaciteit.
- De beschikbare weerstandscapaciteit ultimo 2024 bedraagt € 19,6 miljoen (2023: € 23,4 miljoen). Deze weerstandscapaciteit is hoger dan de door de gemeente Losser onderkende en aanwezige risico's van € 2,4 miljoen (2023: € 2,1 miljoen).
- Uw jaarrekening toont wat betreft de baten en lasten een verschil tussen de begroting en realisatie, en kent een nadelig rekeningresultaat 2024 ad € 2,8 miljoen (2023: voordelig € 880.000).

Realiteitsgehalte begroting

- Uit het overzicht van baten en lasten over 2024 blijken beperkte afwijkingen c.q. volumeverschillen in zowel de lasten, baten als saldi ten opzichte van de begroting na wijzigingen. Deze afwijkingen in combinatie met de absolute omvang en de oorzaken van het nadelig resultaat van circa € 2,8 miljoen ten opzichte van de begroting na wijziging, geven ons de indruk dat de ramingen in de begroting en tussentijdse informatievoorziening wat betreft (investerings)projecten en activiteiten redelijk evenwichtig worden geraamd. Wat hierbij opvalt in 2024 is de stijging van lasten binnen het sociaal domein. De oorzaken hiervan zijn aan u gemeld in de voorjaarsnota en de financiële rapportage (waar reeds in beeld) en bij de jaarrekening in de verschillenanalyse van de programmaverantwoording. Dit betreft hoofdzakelijk hogere lasten jeugd door stijgende kosten van specialistisch jeugdzorg waar de gemeente vanuit open-einde regeling mee geconfronteerd wordt. Daarnaast zijn ook nadelen zichtbaar binnen het sociaal domein en de uitkering gemeentefonds.
- Verder vragen wij aandacht voor uw investeringsopgave en de voortgang op dit vlak. De gemeente Losser heeft reeds € 59 miljoen aan investeringskredieten geautoriseerd (waarvan € 19,6 miljoen gerealiseerd) aan het begin van het boekjaar 2024. Hier zijn in de loop van 2024 voor een bedrag aan € 8,2 miljoen gerealiseerde investeringen bijgekomen. Tegelijkertijd zijn er in 2024 circa 4 miljoen aan beschikbare investeringskredieten bijgekomen en in de gemeentebegroting 2025 zijn € 11,2 miljoen aan kredieten geautoriseerd. Vanuit de afgelopen voorjaarsnota's zien we echter dat sprake is van gerealiseerde voordelen op kapitaallasten (2023: € 826.000 en 2024: ca. € 300.000). Dit geeft een indicatie dat de geplande investeringen per jaarschijf niet worden gerealiseerd zoals door de gemeente wordt ingeschat. Vanuit dit oogpunt adviseren wij dan ook om uw investeringsagenda van een hoger realiteitsgehalte te voorzien en nader te kijken naar een verdere prioritering van de ambities. Waarbij ambities passend bij de beschikbare capaciteit in de tijd worden weggezet.

Kwaliteit verslaggeving

- De jaarstukken 2024 zijn doorontwikkeld in lijn met de gewijzigde gemeentebegroting 2024. De gewijzigde opzet van de opgavegerichte inrichting in de P&C-cyclus in nu voor het eerst zichtbaar in de verantwoording. Dit is een belangrijke mijlpaal waar hard aan gewerkt is door uw organisatie. Wij zien hierin een aantal belangrijke verbeteringen terug die het totaal van de Losserse ambities meer integraal weergeeft. Uiteraard zien wij ook ruimte voor verdere doorontwikkeling. Onderstaand geven wij onze belangrijkste observaties weer:
 - De programmaverantwoording kent twee programma's. Eén inhoudelijk programma en één programma voor de organisatie. Per programma wordt gewerkt met overzichtelijke kleurcoderingen en diagrammen die de lezer helpen om snel overzicht te krijgen van de doelrealisatie.
 - Het inhoudelijke programma 'Onmeunig mooi Losser' kent vier integrale opgaven waarbinnen de gemeente haar ambities en doelen heeft vormgegeven. Per doel worden deelresultaten/activiteiten verantwoord en waar deze niet zijn gerealiseerd toegelicht. Dit heeft er toe geleid dat er minder tekst te consumeren is en sneller te herleiden is wat er wel en wat er niet bereikt is.
 - Elke opgave is voorzien van een samenvatting 'highlights' waarbij tevens een reflectie wordt gegeven op het integrale jaarresultaat per opgave. Dit geeft in onze optiek goed weer wat er is bereikt. Een mogelijke doorontwikkeling die op dit vlak kan worden bewerkstelligd is de verdere koppeling te maken met de totale ambitie. Een reflectie van het jaarresultaat op de voortgang van de totale opgave kan helpen verdere scherpte aan te brengen aan de te maken keuzes/prioriteiten en de kwaliteit van het politieke debat vergroten.
 - Het BBV vereist dat er per programma ook een financiële verantwoording plaatsvindt. Dit geschied veelal via het onderdeel 'wat heeft het gekost?'. In de gemeenterekening is hier aan voldaan. Echter gezien in steek gewijzigd is door te kiezen voor één beleidsinhoudelijk programma met vier belangrijke opgaven is het wat ons betreft wenselijk om ook de financiële vertaling op opgaveniveau te verwezenlijken. De lezer is nu afhankelijk van de verantwoording op taakveldniveau om, bijvoorbeeld, de kosten van het sociaal domein te ontleiden. Zoals ook bij de boardletter opgemerkt is dit een complexe aangelegenheid omdat dit ook vraagt om de administratie op een opgavegerichte wijze in te richten. Desalniettemin is dit wat ons betreft de belangrijkste ontwikkelkansen die kan worden gerealiseerd om de transparantie verder te vergroten.

Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen

Interne beheersing

- Op basis van de interim-controle 2024 hebben wij tekortkomingen geïdentificeerd in de interne beheersingsmaatregelen voor de financiële verslaggeving. Onze belangrijkste bevindingen zijn met u (gemeenteraad) gedeeld, en zijn besproken in de financiële werkgroep. In het voorliggende accountantsverslag vindt u onze bevindingen naar aanleiding van de jaarrekeningcontrole.
- In onze boardletter hebben wij de aanbeveling opgenomen om naast de werkafspraken in het proces ook afgedwongen functiescheiding aan te brengen in de financiële administratie tussen het aanmaken en verwerken van memoriaalboekingen, waarbij tevens een zichtbare interne controle wordt uitgevoerd op de memoriaalboeking alvorens deze definitief wordt verwerkt.

Sociaal domein

- In 2024 is de controle soepel verlopen. De gemeente is actief het data-gedreven werken in dit domein verder vorm aan het geven, waardoor zij steeds beter in staat is om zorguitgaven te voorspellen en tijdig bij te sturen. Hierdoor verstevigt de gemeente haar financiële processen en waarborgt zij de getrouwheid van de uitgaven.
- In het recente rapport 'Advies Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd' van de commissie Van Ark wordt de bestaande situatie omtrent de financiële positie van gemeenten met betrekking tot jeugdzorg opnieuw onderstreept. Het rapport wijst erop dat gemeenten naar verwachting niet in staat zullen zijn om de financiële tekorten volledig op te lossen. Dit is een zorgwekkende constatering, gezien de groeiende druk op de publieke financiën en de noodzaak om adequate zorg en ondersteuning te bieden aan jongeren en gezinnen in de gemeenschap. De begroting voor 2025 bevat een ook doelstelling met betrekking tot het terugbrengen van de uitgaven binnen het sociaal domein. Een deel van de voorgestelde maatregelen zal pas in 2025 of later ook daadwerkelijk worden geïmplementeerd. Het is hierbij ook de vraag of de geraamde besparing ook feitelijk gerealiseerd zal worden. Het is in onze optiek van belang de voortgang van de implementatie nauwlettend te monitoren en waar nodig bij te sturen om ervoor te zorgen dat de financiële doelstellingen haalbaar blijven zonder de kwaliteit van de zorg te compromitteren.
- Naast de financiële aspecten van de zorg, is het goed om te erkennen dat de huidige uitdagingen niet uitsluitend om geld draaien. Steeds vaker blijkt dat het onvermogen om zorg effectief te organiseren voortkomt uit een tekort aan beschikbare zorgprofessionals. Dit tekort kan directe gevolgen voor de kwaliteit en continuïteit van de zorgverlening (gaan) hebben, hetgeen de druk op de gemeente kan gaan opvoeren. In dit licht neemt het belang van preventieve maatregelen en het versterken van een sociale basis toe. Preventie kan een sleutelrol spelen in het verminderen van de zorgvraag, door vroegtijdige ondersteuning te bieden en te investeren in de gezondheid en het welzijn van inwoners. Het college is zich bewust van deze complexe dynamiek en is samen met de raad actief aan de slag om zowel de organisatie van zorg te verbeteren als preventieve initiatieven te versterken. Door te investeren in de sociale infrastructuur en preventieve maatregelen kan een veerkrachtigere en meer toekomstbestendige zorgstructuur worden opgebouwd, die in staat is om de uitdagingen van de komende jaren het hoofd te bieden.

Grondexploitatie

- Voor de grondexploitatie hebben wij het proces, de dossiervorming en de onderbouwingen beoordeeld waarop het management de geactualiseerde schattingen heeft gebaseerd. Wij hebben onder andere de realisatie en de geactualiseerde schattingen ultimo 2024 versus de schattingen in de jaarrekening 2024 geanalyseerd ('backtesting').
- In lijn met de afspraak met de organisatie hebben wij in januari/februari 2024 – gelijktijdig met de voorcontrole – onze werkzaamheden voor de waardering van de grondexploitatie ultimo 2024 opgestart en zover mogelijk afgerond.
- Wij zijn van mening dat de waardering van de grondexploitatie op basis van de hiervoor beschreven werkzaamheden een getrouw beeld weergegeven.

Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen

IT-omgeving

- In het voorgaande jaar hebben wij gerapporteerd dat de gemeente Enschede, mede namens de gemeente Losser, recentelijk de Europese aanbesteding voor het ISAE3402 type II-rapport voor 2024 had afgerond. Gedurende het afgelopen jaar zijn verschillende gesprekken gevoerd met het IT-bedrijf van de gemeente Enschede en de nieuwe externe IT-auditor om te komen tot een passende scope en diepgang van de IT-audit. Op basis van deze gesprekken en de ontvangen ISAE3402 type 1 en 2-verklaringen hebben wij vastgesteld dat de IT-audit een solide basis biedt voor onze controle van de jaarrekening 2025 en verder (onder ongewijzigde omstandigheden). De geconstateerde detailbevindingen uit voorgaande jaren zijn opgevolgd door het IT-bedrijf van de gemeente Enschede, of de risico's zijn door de IT-auditor met aanvullende werkzaamheden voldoende gemitigeerd.
- Wij integreren de ISAE3402 in ons auditproces, waarbij de doelstelling is om vanaf boekjaar 2025 zoveel mogelijk te steunen op de relevante systemen. Ten aanzien van de IT-General Controls zullen wij ons baseren op het ISAE3402 type II-rapport van de IT-auditor. Deze aanpak zal bijdragen aan een gestructureerde en effectieve controlemethodiek.

Overig

- In bijlage A bij dit accountantsverslag waaruit blijkt welke (niet)-gecorrigeerde bevindingen, onzekerheden en tekortkomingen in de toelichtingen wij hebben geconstateerd.
- In bijlage C is onze volledige onafhankelijkheidsbevestiging te vinden.

Frauderisicoanalyse

- De gemeente Losser is het afgelopen jaar aan de slag gegaan met het verder professionaliseren van frauderisicomanagement. Voor het zomerreces (2024) is een eerste aanzet gedaan tot een frauderisicoanalyse en hebben wij kennis genomen van de plannen voor het completeren hiervan en het structureel borgen van frauderisicomanagement in de beheersomgeving. Dit implementatieplan is in gang gezet om het college te ondersteunen bij het afleggen van verantwoording over rechtmatigheid en om inzicht te krijgen in de frauderisico's en beheersmaatregelen binnen de organisatie.
- Wij hebben kennis genomen van de vervolgstappen die de organisatie heeft gezet op dit vlak tijdens de interim-controle en u over deze ontwikkelingen geïnformeerd middels de boardletter. In de nota fraude is het fundament gelegd voor de gemeentelijke aanpak van fraude. Uw gemeente kiest hier bewust voor een integrale benadering en gaat in 2025 het proces van frauderisicomanagement verder vormgeven. Wij zullen deze ontwikkelingen monitoren en met de boardletter 2025 uw raad van een update voorzien.
- Tevens hebben wij als onderdeel van onze werkzaamheden voor de jaarrekeningcontrole vastgesteld dat binnen uw organisatie op een adequate wijze opvolging wordt gegeven aan integriteitsmeldingen. Tijdens onze controle over 2024 zijn door ons geen fraudegevallen geconstateerd.

Opstel- en controleproces

- Medio 2024 hebben wij met de ambtelijke organisatie het opstel- en controleproces van de jaarrekening 2023 geëvalueerd. Naar aanleiding hiervan zijn waar nodig aanscherpingen doorgevoerd in het interne 'draaiboek' voor het opstelproces en de werk- en planningsafspraken voor de jaarrekeningcontrole. Met deze aanpassingen is het proces geoptimaliseerd en is de jaarrekeningcontrole binnen de afgesproken planning afgerond. Medio 2025 evalueren wij wederom het proces om te bepalen op welke terreinen/aspecten verdere verbeteringen mogelijk zijn.

Bevindingen jaarrekening

De financiële positie van de gemeente

Het eigen vermogen van uw gemeente is afgenomen

Het BBV, de verslaggevingsregels voor gemeenten, maakt een duidelijk onderscheid tussen resultaatbepaling en resultaatbestemming. Alle baten en lasten dienen via het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening te lopen. Er mogen geen baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen worden gemuteerd. De mutaties in het eigen vermogen vinden plaats door middel van de resultaatbestemming.

Het gerealiseerd totaalsaldo van baten en lasten over het boekjaar 2024 bedraagt € 4 miljoen nadelig. Per saldo is tussentijds € 1,2 miljoen aan de reserves onttrokken, zodat het uiteindelijk gerealiseerde resultaat over 2024 circa € 2,8 miljoen nadelig bedraagt. Dit resultaat is afzonderlijk vermeld onder het eigen vermogen in de balans.

In het overzicht hiernaast hebben wij de ontwikkeling van het eigen vermogen opgenomen. De omvang van het eigen vermogen bedraagt ultimo 2024 circa 31% van het balanstotaal (ultimo 2024: 38% van het balanstotaal) en is verslechterd ten opzichte van 2024.

Saldo baten en lasten

Het feitelijke saldo van baten en lasten in een jaar is weergegeven als het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten. Daarnaast kent de gemeente het gerealiseerde resultaat. Dit is het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse resultaatbestemming. Deze tussentijdse resultaatbestemming bestaat uit de onttrekkingen aan en stortingen in reserves gedurende het boekjaar. Deze mutaties in reserves vinden plaats op basis van door de gemeenteraad genomen besluiten. Het gerealiseerde resultaat is dus mede het gevolg van de eerdere politieke besluitvorming.

Wat het voorgaande concreet betekent voor uw gemeente hebben wij in het overzicht hiernaast weergegeven.

Eigen vermogen (x € 1.000)	2024	2023	2022	2021
Eigen vermogen per 1 januari	34.345	34.614	29.080	28.264
Tussentijdse resultaatbestemming	- 1.216	- 1.149	- 1.010	- 1.447
Gerealiseerd resultaat	- 2.757	880	6.544	2.263
Gerealiseerd totaal saldo baten en lasten	- 3.973	- 269	5.534	81
Eigen vermogen per 31 december	30.372	34.345	34.614	29.080

Exploitatieresultaat (x € 1.000)	
Totale baten	84.344
Totale lasten	-/- 88.317
Gerealiseerd totaal saldo baten en lasten	-/- 3.973
Af: stortingen in reserves	-/- 3.138
Bij: onttrekkingen aan reserves	4.354
Saldo mutaties reserves	1.216
Gerealiseerd resultaat	-/- 2.757

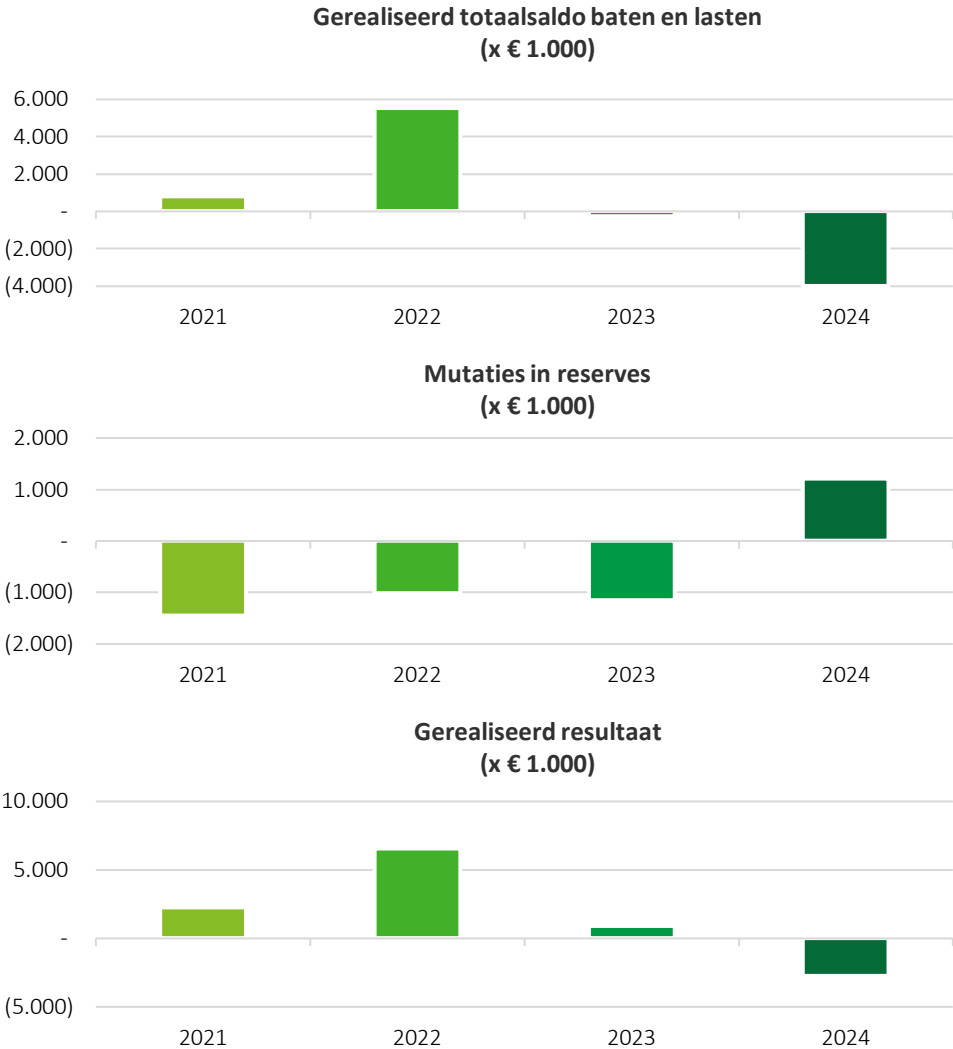

De financiële positie van de gemeente

Het overzicht van baten en lasten over het boekjaar 2024 laat een nadelig gerealiseerd totaalsaldo van baten en lasten van € 4 miljoen zien, ten opzichte van een begroot nadelig saldo van € 1,4 miljoen (begroting na wijziging). De jaarrekening 2024 sluit – na verwerking van de mutaties in reserves – met een nadelig gerealiseerd resultaat van circa € 2,8 miljoen.

In de programmaverantwoording geeft het college per programma op hoofdlijnen een verklaring voor de gerealiseerde afwijkingen ten opzichte van de begroting na wijziging. In de paragraaf bedrijfsvoering heeft het college de rechtmatigheid van de begrotingsafwijkingen nader toegelicht. Verderop in dit accountantsverslag gaan wij hierop in.

De financiële positie van de gemeente

Solvabiliteit

De solvabiliteit geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Als sprake is van een forse schuld en veel eigen vermogen (totaal van algemene en bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente.

Grondexploitatiequote

De grondexploitatiequote geeft aan hoe groot de grondpositie (waarde van de grond) is ten opzichte van de totale baten van de gemeente. In de regel geldt: hoe hoger de grondexploitatiequote, hoe groter het risico dat de gemeente loopt.

Netto schuldquote

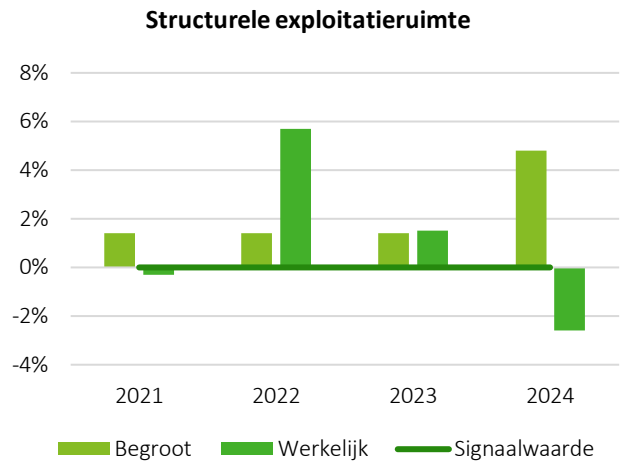
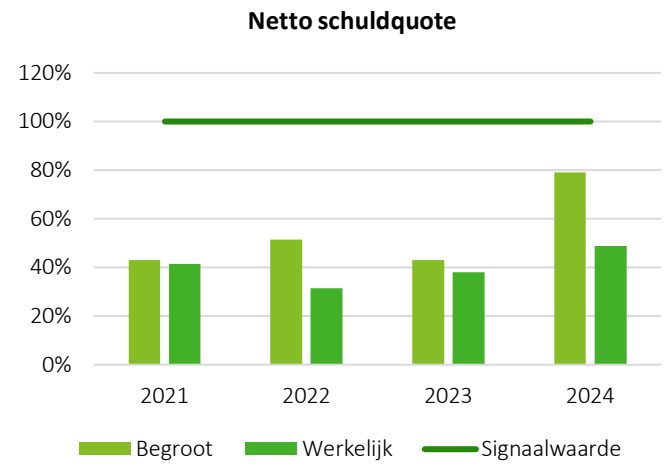
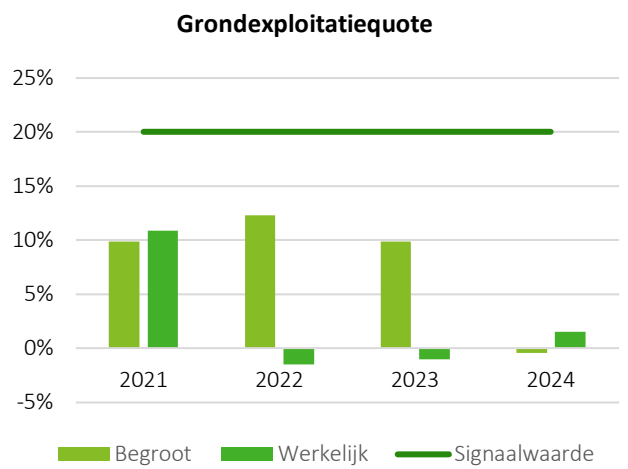
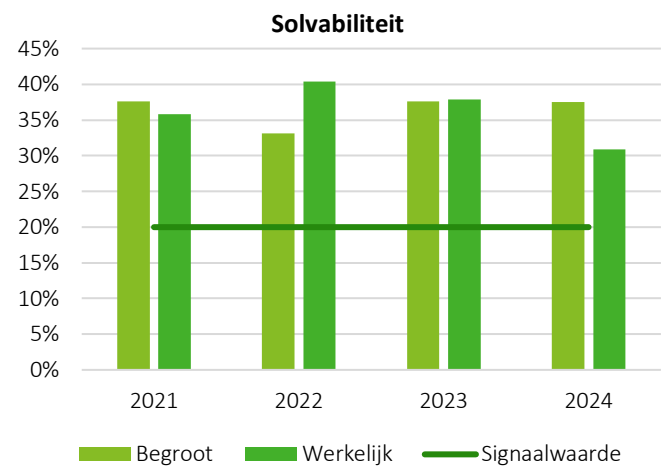
Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de 'druk' van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van de financiële positie is ook van belang te kijken naar de structurele baten en lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van leningen) te dekken.

We zien ultimo 2024 dat er sprake is van een negatieve structurele exploitatieruimte. Ook in de gemeentebegroting 2025 zijn er voor de jaren 2026 en 2027 negatieve percentages begroot. Uw gemeente vangt het tekort in de betreffende jaren momenteel op vanuit de algemene reserve. Dit is mogelijk binnen de kaders van het BBV en daarmee passend. Wel nemen wij dit als een aandachtspunt waar richting de meerjarenraming. Hoewel de algemene reserve van de gemeente deze ruimte op korte termijn biedt is het op middellang termijn noodzakelijk om de balans tussen structurele baten en lasten te (gaan) blijven waarborgen. Wij hebben vernomen dat het college hier met de komende voorjaarsnota en gemeentebegroting op voorsorteert.

Kengetallen voor gemeente Losser (begroot en werkelijk over de periode 2021-2024)

De financiële positie van de gemeente

Voorspellende waarde van uw begroting

De jaarrekening 2024 sluit met een negatief saldo van baten en lasten van € 4 miljoen. Na de mutaties in de reserves bedraagt het gerealiseerd resultaat € 2,8 miljoen negatief, begroot was een nadelig resultaat van € 1,1 miljoen. De begroting is voor uw gemeente een belangrijk sturingsinstrument. Het is een kaderstellend document waarmee de gemeenteraad financiële en beleidsmatige kaders vaststelt waarbinnen het college haar beleid en doelen kan realiseren. Over 2024 zijn de gerealiseerde lasten ongeveer € 3,3 miljoen hoger dan begroot (na wijziging).

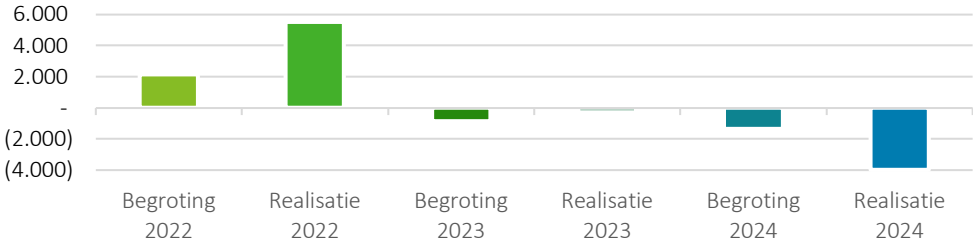
De gemeenteraad heeft de focus gelegd op het realiseren van de gestelde doelen. Het lukt de gemeente Losser ook in 2024 om dichtbij het resultaat van de begroting te komen en hiermee in lijn met de gestelde doelen (in financieel opzicht) te presteren. Wij onderkennen echter ook nog steeds incidentele voordelen vanuit het Rijk en verhoogde lasten op diverse onderdelen binnen de begroting, zoals op het sociaal domein. Het advies blijft om hierin realistisch te blijven in het begroten van de Losserse opgaven in lijn met de beschikbare capaciteit en ambities.

Uw organisatie is zich bewust van deze uitdaging.

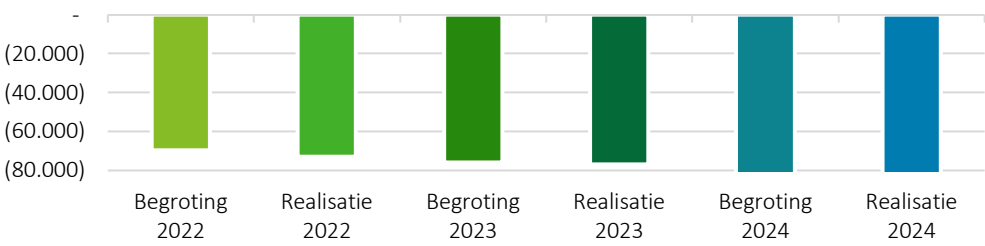
Kwaliteit en transparantie van de jaarstukken

Bij de jaarrekeningcontrole hebben wij vastgesteld dat uw jaarstukken 2024 voldoen aan de vereisten uit het BBV. Wij hebben bij onze werkzaamheden de jaarstukken integraal doorgenomen en hebben daarbij – naast de verenigbaarheid van jaarverslag en jaarrekening – vanuit het belang en begrip van de gebruikers van de jaarstukken vooral gelet op de toegankelijkheid en begrijpelijkheid van de daarin opgenomen toelichtingen en analyses.

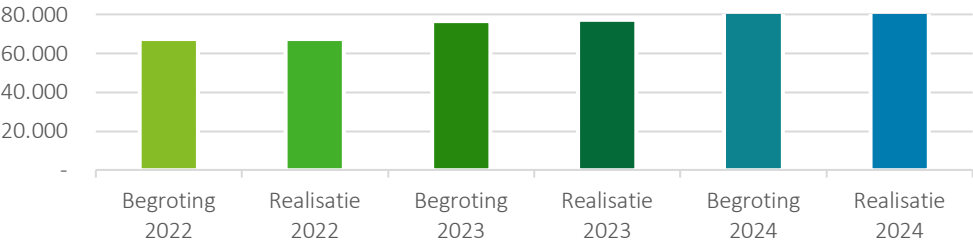
Saldo baten en lasten | Begroting vs realisatie
(x € 1.000)

Baten | Begroting vs realisatie (excl. mutaties reserves)
(x € 1.000)

Lasten | Begroting vs realisatie (excl. mutaties reserves)
(x € 1.000)

De financiële positie van de gemeente

De ratio weerstandscapaciteit

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit op basis van de door de gemeente geschatte risico's. Beiden zijn gemuteerd in 2024; de ratio weerstandsvermogen is met 2,6 afgenomen.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De door uw gemeente berekende beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt € 19,6 miljoen (2023: € 23,4 miljoen). De beschikbare weerstandscapaciteit is afgenomen ten opzichte van voorgaand jaar.

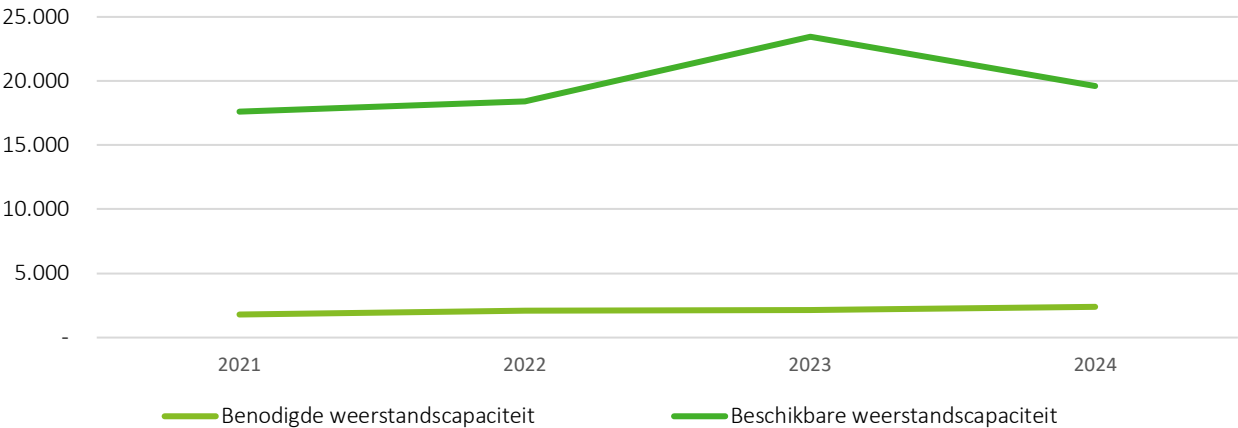
Benodigde weerstandscapaciteit

De inventarisatie van risico's – die in de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' van het jaarverslag is opgenomen – geeft een indicatie van de financiële omvang van de belangrijkste (specifieke) risico's, inclusief een schatting van de kans dat het geïdentificeerde risico zich voordoet, om daarmee de benodigde weerstandscapaciteit te kunnen bepalen. Daarbij geeft het college een doorlopend inzicht in de grootste risico's (qua financiële impact en kans) voor uw gemeente, en is vermeld welke risico's zijn vervallen en/of nieuw zijn geïdentificeerd. Ook is een inhoudelijke toelichting gegeven op nieuw gedefinieerde en gewijzigde risico's in de top van de belangrijkste risico's.

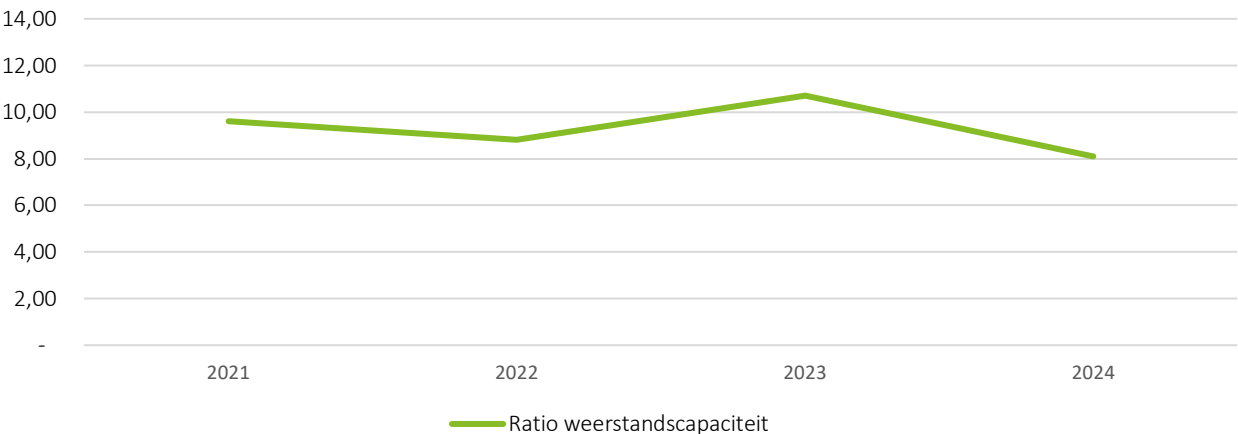
Uw gemeente heeft op basis van deze risico-inventarisatie berekend wat de benodigde weerstandscapaciteit is. Het berekende bedrag voor specifieke risico's bedraagt € 2,4 miljoen (2023: € 2,1 miljoen). Ten opzichte van 2023 is hiermee sprake van een lichte toename.

Uw weerstandscapaciteit van € 19,6 miljoen is ruim toereikend in relatie tot de berekende risico's van € 2,4 miljoen. Dit heeft het college inhoudelijk nader toegelicht in de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' van het jaarverslag.

Weerstandscapaciteit
(x € 1.000)

Ratio weerstandscapaciteit

Rechtmatigheidsverantwoording

In de jaarstukken 2024 heeft het college voor het tweede jaar een rechtmatigheidsverantwoording opgenomen waarin zij zich verantwoordt over de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties (inclusief begrotingsrechtmatigheid).

Verantwoordings- en rapportagegrens

De gemeenteraad heeft in de financiële verordening (2023) de verantwoordings- en rapportagegrens vastgesteld. De verantwoordingsgrens bedraagt 2% van de lasten inclusief toevoegingen aan de reserves en de rapporteringsgrens bedraagt 5% van de verantwoordingsgrens. De verantwoordingsgrens heeft het college gehanteerd bij het opmaken van de rechtmatigheidsverantwoording en de uiteindelijke conclusie daaromtrent. Fouten en onduidelijkheden die de verantwoordingsgrens niet overschrijden, zorgen voor een positieve uiting van het college waaruit blijkt dat de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen. De rapporteringsgrens bepaalt de diepgang van de toelichting van het college in de paragraaf bedrijfsvoering.

Het college van B&W heeft in haar rechtmatigheidsverantwoording voor € 150.000 aan niet-acceptabele begrotingsoverschrijdingen (onrechtmatigheden) gerapporteerd.

Normenkader

Het college heeft het van toepassing zijnde normenkader in kaart gebracht. Dit normenkader is door de gemeenteraad vastgesteld in haar vergadering op 12 november 2024. Wij hebben vastgesteld dat dit normenkader leidend is geweest voor het college om te komen tot de rechtmatigheidsverantwoording en de toelichtingen in de paragraaf bedrijfsvoering.

Het college heeft de financiële verordening in 2023 geactualiseerd. Deze is door de gemeenteraad vastgesteld in haar vergadering van 19 december 2023. In de financiële verordening zijn specifieke richtlijnen opgenomen over de wijze en diepgang van rapporteren over rechtmatigheid en de wijze waarop het college om dient te gaan met begrotingsafwijkingen. Wij constateren dat het begrip tijdigheid niet nader is ingevuld in de financiële verordening en dat voor onderschrijdingen op de lasten en afwijkingen op de baten eveneens geen richtlijnen zijn opgenomen. Wij adviseren u als gemeenteraad deze elementen nader te duiden en in de financiële verordening te verankeren.

Begrotingscriterium

Bij de rechtmatigheidsverantwoording vormt het begrotingscriterium een belangrijk toetsingscriterium. Financiële beheershandelingen, die ten grondslag liggen aan de baten, lasten en balansmutaties, dienen tot stand te zijn gekomen binnen de grenzen van de geautoriseerde begroting en de hiermee samenhangende programma's (begrotingscriterium). Uitgangspunt hiervoor is het niveau waarop de raad de budgetten in de begroting en bij investeringen geautoriseerd heeft. In de begroting zijn de bedragen voor de lasten en baten vermeld die door de raad zijn vastgesteld. Dit houdt in dat de financiële beheershandelingen dienen te passen binnen de begroting.

De gemeenteraad en het college hebben afspraken gemaakt in welke situatie lastenoverschrijdingen onrechtmatig maar acceptabel zijn (lastenoverschrijdingen zijn en blijven onrechtmatig, maar zijn onder voorwaarden acceptabel, wat betekent dat het college deze niet hoeft toe te lichten in de paragraaf Bedrijfsvoering). Dit is door het college op een juiste wijze toegepast in de jaarstukken 2024. Door het college van de gemeente Losser zijn de volgende overschrijdingen toegelicht in de paragraaf bedrijfsvoering:

Programma Onmeunig mooi Losser:

- € 2,67 miljoen

Programma Wendbare organisatie en transparant bestuur:

- € 0,64 miljoen

Bovenstaande onrechtmatigheden van € 3,31 miljoen zijn voor € 3,16 miljoen aangemerkt als acceptabel omdat deze tijdig zijn gemeld aan de gemeenteraad en omdat deze passen binnen het bestaande beleid van de gemeente Losser. Wij hebben vastgesteld dat het college specifieke werkzaamheden heeft uitgevoerd ten aanzien van het begrotingscriterium, zijnde controle op programmaoverschrijdingen en controle op kredietoverschrijdingen.

Voorwaardencriterium

Het voorwaardencriterium heeft betrekking op de eisen die worden gesteld aan de uitvoering van de financiële beheershandelingen. De eisen c.q. voorwaarden zijn afkomstig uit de relevante wet- en regelgeving zoals opgenomen in het normenkader, en hebben betrekking op aspecten als doelgroep, termijn, grondslag, administratieve bepalingen, normbedragen, bevoegdheden, bewijsstukken, recht, hoogte en duur.

Gemeenten stellen via de financiële verordening en/of onderliggende nota's kaders vast die van invloed zijn op verslaggeving. Het gaat hier om de invulling van de ruimte die het BBV geeft voor eigen gemeentelijke kaders. Denk hierbij aan grenzen voor het activeren van investeringen, afschrijvingstermijnen, omgang met reserves en voorzieningen en dergelijke. Deze vallen onder het getrouwe beeld en vallen per definitie onder de reikwijdte van de reguliere accountantscontrole. Ook voorwaarden die direct van invloed zijn op de verslaggeving c.q. het getrouwe beeld van de jaarrekening worden niet opgenomen in de rechtmatigheidsverantwoording. Hierbij kan worden gedacht aan het niet naleven van voorwaarden met betrekking tot recht, hoogte, duur, termijnen, normbedragen, doelgroep en grondslag bij bijvoorbeeld bijstandsverlening, maatschappelijke ondersteuning, inkomensoverdrachten en het opleggen van belastingen dat tot gevolg heeft dat de bijhorende lasten of opbrengsten onjuist of onvolledig zijn. Het niet naleven van deze voorwaarden heeft direct invloed op het getrouwe beeld van deze posten in de jaarrekening.

Die onderwerpen die niet onder het getrouwheidsoordeel van de accountant vallen, hebben we onderstaand nader toegelicht inclusief de wijze waarop het college deze in haar werkzaamheden heeft betrokken.

Aanbestedingen

Uw gemeente voert in het kader van de controle op de naleving van de aanbestedingsregels jaarlijks een uitgebreide 'spendanalyse' uit. Over 2024 zijn de juiste aanbestedingsrichtlijnen gehanteerd en de gemeente heeft geen overtredingen van de EU-aanbestedingsrichtlijnen geconstateerd.

Op basis van onze eigen (gegevensgerichte) controlewerkzaamheden onderschrijven wij deze conclusie.

Rechtmatigheidsverantwoording

Misbruik en oneigenlijk gebruik

Het criterium Misbruik & Oneigenlijk gebruik (M&O) vormt een belangrijk onderdeel van de rechtmatigheidsverantwoording van de gemeente. Dit criterium richt zich op het voorkomen en bestrijden van misbruik en oneigenlijk gebruik van wet- en regelgeving. De gemeente Losser heeft verschillende verordeningen waarin diverse aspecten vanuit M&O zijn opgenomen.

Voor het boekjaar 2024 zijn geen onrechtmatigheden geïdentificeerd met betrekking tot het M&O-criterium.

Proces

Het college heeft in de jaarrekening een rechtmatigheidsverantwoording afgegeven waarmee zij zelfstandig heeft gerapporteerd over de naleving van de rechtmatigheidscriteria. Voorafgaand aan deze verantwoording in de jaarstukken vindt een uitgebreid proces plaats waarbij interne controles worden uitgevoerd om vast te stellen of de gemeente ook rechtmatig heeft gehandeld. Dit proces heeft de gemeente de afgelopen periode geëvalueerd wat heeft geleid tot een tussentijdse rapportage op ambtelijk niveau. Dit document dient als uitgangspunt om te komen tot een solide basis voor het Losserse 'interne controleplan' met betrekking tot de totstandkoming van baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening.

Met onze boardletter hebben wij twee adviespunten meegegeven:

- Op dit moment worden de werkzaamheden van het VIC-team van de gemeente Enschede opgezet en uitgevoerd overeenkomstig het Enschedese interne controleplan. De invulling van deze interne controlewerkzaamheden zijn toereikend voor de gemeente Losser maar zouden ooit qua scope wel kunnen wijzigen. Wij adviseren een eigen uitgangspunt te formaliseren voor de werkzaamheden die het VIC-team voor de gemeente Losser verricht. Zo blijft de gemeente Losser regie houden op de vorm en inhoud van de geleverde VIC-werkzaamheden door Enschede. Wij hebben vernomen dat reeds een eerste inventarisatie is gedaan door uw organisatie.
- Het tweede advies is de voorgestelde doorontwikkelingen vanuit de tussentijdse evaluatie SMART te formuleren in een uitvoeringsplan. Zo kan dit worden gemonitord en desgewenst op worden bijgestuurd.

Op basis van onze jaarrekeningcontrole merken wij op dat in de praktijk dit onderwerp tot enige mate van complexiteit leidt in het verantwoordingsproces. Het advies hierbij is dat de rechtmatigheidsverantwoording eerder in het proces wordt vormgegeven zodat tijdig eventuele vraagstukken ter tafel komen en waar nodig met ons als accountant kunnen worden afgestemd. Dit proces dient daarom nog verder te worden doorontwikkeld. Wij zullen voorgaande ook in de evaluatie van de jaarrekeningcontrole 2024 met uw organisatie betrekken.

Voorraad onderhanden werk (grondexploitatie)

De voorraad onderhanden werk

De balanspost met de belangrijkste schattingen in de jaarrekening betreft de voorraad onderhanden werk, waaronder de bouwgronden in exploitatie (grondexploitatie). Deze balanspost is relevant voor de accountantscontrole, mede door de schattingen die een rol spelen bij het ramen van de nog te realiseren baten en lasten (€ 4,8 miljoen respectievelijk € 3,1 miljoen). De nog te realiseren baten en lasten vormen samen met de boekwaarde de basis voor de waardering in de jaarrekening, oftewel het verwachte resultaat bij afsluiting van de projecten. Dit leidt tot een voorziening indien het college verwacht dat het project verlieslatend is en tot (tussentijdse) winstneming bij een verwachte winst. Voor de waardering van grondexploitatie dient de gemeente per individueel project te bepalen of de gemeente de boekwaarde plus de in de toekomst nog te realiseren kosten en opbrengsten, naar beste schatting, terugverdiend.

De gemeente Losser schat ultimo 2024 in dat de totale omvang van de niet terug te verdienen kosten op de gehele grondexploitatie circa € 0,2 miljoen bedraagt (2023: € 0,5 miljoen). Hiervoor is een voorziening getroffen. Deze voorziening is geheel in mindering gebracht op de bouwgronden in exploitatie. Dit is in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording.

Het controleproces van de waardering van de voorraad onderhanden werk

De risico's voor de grondexploitaties zijn in essentie terug te brengen tot vijf P's:

- **Planning:** is de tijdsplanning van de projecten afgestemd op de (on)mogelijkheden in de markt. Immers, de marktbehoefte bepaalt welke projecten op welk moment te realiseren zijn.
- **Programmering:** in de afgelopen jaren hebben economische ontwikkelingen geleid tot belangrijke wijzigingen in vooral de woningbehoefte. Is er een kritische analyse gemaakt van de 'mix' van woningen (huur, koop, vrije kavels, appartementen, etc.) in de projecten, in relatie tot de huidige marktvraag in de gemeente?

- **Prijs:** de verkoopprijzen van woningen, en dus van grond, hebben langere tijd onder druk gestaan. Deze situatie is omgeslagen in een grote vraag naar woningen en grond, waardoor de grondprijs zich in een hoog tempo in positieve zin ontwikkelt. Is afgewogen welke prijzen kunnen worden gehandhaafd en welke grondprijzen bovenwaarts moeten worden bijgesteld als gevolg van de grotere vraag en de positieve marktontwikkelingen?
- **Plankosten:** door de toenemende vraag naar woningen en dus naar bouwcapaciteit is sprake van een toenemende stijging van de bouwkosten. Is afgewogen welke prijzen kunnen worden gehandhaafd en welke prijzen bovenwaarts moeten worden bijgesteld als gevolg van de grotere vraag en de hierbij horende prijsontwikkelingen?
- **Parameters:** zijn de parameters voor kosten en opbrengstenstijgingen opportuun, beredeneerd vanuit de huidige situatie en de best mogelijke inschatting van de toekomstige ontwikkeling van de grondprijzen en de plankosten?

De 5 P's vormen de basis voor de actualisatie van de grondexploitaties zoals opgenomen in uw paragraaf 'Grondbeleid'.

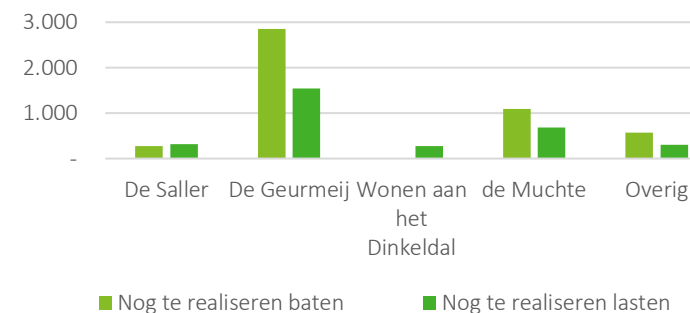
Analyse grondexploitaties

Uit nevenstaande figuren blijkt dat de boekwaarde van de bouwgronden in exploitatie in 2024 fors is toegenomen t.o.v. voorgaand jaar. De belangrijkste oorzaken hiervan zijn de gerealiseerde kosten woonrijpmaken voor De Saller en De Geurmeij en de tussentijdse winstname in 2024 op De Saller ad € 853.000.

Totale boekwaarde bouwgronden in exploitatie
(x € 1.000)

Overzicht nog te realiseren baten en lasten per project
(x € 1.000)

Voorraad onderhanden werk (grondexploitatie)

Bij onze beoordeling van de door de gemeente gehanteerde veronderstellingen voor het actualiseren van de grondexploitaties – vooral de uitgangspunten voor planning (fasering), programmering en prijsbeleid, maar ook de parameters voor kosten- en opbrengstenstijging en de gehanteerde rekenrente (rente-omslagmethode), hebben wij het volgende in overweging genomen:

- Of de afzonderlijke veronderstellingen redelijk lijken, onderling afhankelijk en intern consistent zijn, en of de veronderstellingen redelijk lijken wanneer ze collectief of in samenhang met andere veronderstellingen worden beschouwd.
- Of de veronderstellingen in de markt de waarneembare veronderstellingen op passende wijze weerspiegelen, met andere woorden: is er consistentie met de algemene economische omgeving en de economische omstandigheden in/bij de gemeente?
- Of de veronderstellingen aansluiten op de (vastgestelde) plannen (besluiten) van de raad.
- Of de veronderstellingen consistent zijn met de ervaringscijfers van de gemeente (met andere woorden: is historische informatie representatief voor toekomstige situaties?).

De grondexploitaties zijn door het college voor de jaarrekening 2024 opnieuw doorgerekend (geactualiseerd) en waar nodig zijn de verwachtingen bijgesteld, waarmee tevens is beoordeeld of het onderhanden werk in de jaarrekening op een juiste wijze is gewaardeerd, en of er mogelijk een (aanvullende) verliesvoorziening noodzakelijk is.

Belangrijkste bevindingen inzake waardering grondexploitaties

Als onderdeel van de controle van de waardering van de bouwgronden in exploitatie voeren wij een risicoanalyse uit ter bepaling van het risicoprofiel van de individuele grondexploitaties en de hierdoor bestaande kans op een materiële fout in de waardering ervan. Hierbij betrekken wij de huidige boekwaarde, het geprognosticeerde resultaat, en de aard en omvang van de nog te realiseren baten en lasten (liggen hier bijvoorbeeld al contracten of overeenkomsten aan ten grondslag of niet).

Onze belangrijkste observaties hierbij is dat de grondexploitaties voldoende zijn onderbouwd en dat met deskundigheid wordt gewerkt.

De uitgangspunten die in de grondexploitaties en dus in de jaarrekening 2024 zijn verwerkt, zijn door ons getoetst en als aannemelijk aangemerkt

Wij hebben op grond van de door ons verrichte werkzaamheden inzake de waardering van de grondexploitaties vastgesteld dat uw gemeente:

- Beschikt over actuele ramingen van de nog te realiseren baten en lasten.
- Beschikt over een deugdelijke onderbouwing van de gehanteerde uitgangspunten in de grondexploitaties.
- Externe deskundigheid heeft ingeschakeld ter onderbouwing van de geraamde grondprijzen, grondopbrengsten en parameters.
- Een niet onaannemelijk niveau heeft bepaald van de nog te maken plan- en civiele kosten.

De uitgangspunten die in de grondexploitaties en dus in de jaarrekening 2024 zijn verwerkt, zijn door ons getoetst en als aannemelijk aangemerkt.

Verder merken wij volledigheidshalve op dat wij voor de waardering van de grondexploitatie per 31 december 2024 de per die datum vastgestelde projectkaders en genomen besluiten betrokken hebben bij de controle van de waardering. Er is geen rekening gehouden met de effecten van eventuele toekomstige, nog vast te stellen, ambities van uw gemeente.

Fraude, integriteit, en naleving wet- en regelgeving

De beoordeling door het college van burgemeester en wethouders van het risico van materiële fouten in de jaarrekening als gevolg van fraude of van het overtreden van wet- en regelgeving

Bij onze controle vragen wij u jaarlijks inzicht te geven in de eigen inschatting van het risico dat de jaarrekening een materiële afwijking kan bevatten door fraude of het overtreden van wet- en regelgeving (corporate compliance), inclusief de aard, omvang en frequentie van de inschattingen, het proces dat u daarbij hanteert, en de communicatie daarover met het personeel en met de gemeenteraad. Tijdens deze gesprekken heeft uw organisatie aangegeven zich bewust te zijn van frauderisico's, waaronder het belang van corporate compliance en de analyse van corruptievraagstukken.

In onze boardletter hebben wij uitgebreid gerapporteerd over fraude en integriteit, en de stappen die uw gemeente hierin nog heeft te zetten. Dit zal straks de basis vormen voor het verder vormgeven van frauderisicomanagement.

Werkzaamheden fraude

Wij hebben ten behoeve van onze controle van de jaarrekening met betrekking tot het – vanuit onze beroepsgroep – voorgeschreven frauderisico op ‘management override of controls’ aanvullende werkzaamheden uitgevoerd. Dit frauderisico kan zich (met name) voordoen in de handmatige journaalposten (memoriaalboekingen).

Onze werkzaamheden zien derhalve toe op data-analyse-werkzaamheden op de memoriaalboekingen. Wij hebben bij het uitvoeren van onze werkzaamheden geen signalen en/of indicaties dat er sprake is van fraude.

Fraude en integriteit

Jaarlijks verkrijgen wij inzicht in de integriteitsmeldingen, die wij vervolgens bespreken met uw coördinator integriteit. Wij hebben op basis van onze controle en de besprekingen geen fraudegevallen geconstateerd.

Onze conclusie is voorts dat uw gemeente op een adequate wijze opvolging geeft aan geïdentificeerde integriteitskwesaties, en hierover tijdig met ons in contact treedt.

Geen wijzigingen in onze initiële inschatting van het frauderisico en geen aanwijzingen voor fraude

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude berust bij het college, inclusief het invoeren en onderhouden van interne beheersingsmaatregelen voor de betrouwbaarheid van de financiële verslaggeving, de werking en efficiency van de bedrijfsvoering, en de naleving van de van toepassing zijnde wet- en regelgeving. Als accountant verkrijgen wij een redelijke, maar geen absolute, zekerheid dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat, als gevolg van fraude of fouten.

Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten, doordat sprake kan zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen of verkeerd voorstellen van zaken, of het doorbreken van de interne beheersing. Onze controle is uitgevoerd met een hoge, maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraudes hebben ontdekt.

Wij hebben de accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en professionele oordeelsvorming toegepast, in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Overige onderwerpen

Geen feitelijke niet-gecorrigeerde controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is met ingang van 2013 van toepassing. Doelstelling van de wet is te verhinderen dat instellingen in de publieke en semipublieke sectoren rehtens in staat zijn bovenmatige bezoldigingen toe te kennen.

Wij hebben geen fouten geconstateerd met betrekking tot naleving van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) en de publicatieverplichtingen van de WNT.

Onze opdracht is ongewijzigd uitgevoerd

Met de opdrachtbevestiging heeft u ons opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2024. Naast de opdrachtbevestiging zijn bepalend (geweest) voor onze controle:

- De reikwijdte van onze controle staat omschreven in de opdrachtbevestiging. Er is gedurende het verloop van de controle op geen enkele wijze sprake geweest van een beperking of wijziging in de reikwijdte van onze controle. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2024 voldoende voor de doelstelling van onze controle.
- Het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado).
- Het normenkader 2024, dat door de gemeenteraad is vastgesteld in haar vergadering d.d. 12 november 2024.

Onze communicatie met het management

Wij hebben het management ter confirmatie een aantal schriftelijke bevestigingen gevraagd aangaande haar verantwoordelijkheden inzake de financiële verslaggeving.

Wij hebben van het college van gemeente Losser een ondertekende schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen.

Geen meningsverschil met het college en het ambtelijk management of beperking in reikwijdte van de controle

Er zijn geen meningsverschillen met het management geweest en er waren geen beperkingen tijdens het uitvoeren van onze controle.

Naar onze mening is ons bij het uitvoeren van onze controleopdracht door het management en de medewerkers van de gemeente de volledige medewerking verleend en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.

Er zijn geen belangrijke wijzigingen in de verslaggevingsregels

Significante verslaggevingsgrondslagen en de toepassing hiervan zijn belangrijk voor de presentatie van de financiële positie en de resultaten van uw gemeente. Daarnaast vereisen zij van het management het toepassen van oordeelsvorming ten aanzien van moeilijke, subjectieve en complexe posities, vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van de gemeente zijn uiteengezet in de toelichting op de jaarrekening 2024, onder 'Algemene grondslagen voor waardering en resultaatbepaling'.

Wij hebben het, door het college en het ambtelijk management, toegepaste proces met betrekking tot belangrijke verslaggevingspraktijken geëvalueerd, en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd.

Wij zijn van mening dat de verslaggevingsvraagstukken en de toegepaste inschattingen goed onderbouwd en redelijk zijn in finale jaarstukken, alsook consistent zijn gebruikt.

Kwaliteit en transparantie van de jaarstukken

Bij de jaarrekeningcontrole hebben wij vastgesteld dat uw jaarstukken 2024 voldoen aan de vereisten uit het BBV. Wij hebben bij onze werkzaamheden de jaarstukken integraal doorgenomen en hebben daarbij – naast de verenigbaarheid van jaarverslag en jaarrekening – vanuit het belang en begrip van de gebruikers van de jaarstukken vooral gelet op de toegankelijkheid en begrijpelijkheid van de daarin opgenomen toelichtingen en analyses.

Interne beheersing

Belangrijkste bevindingen voor de interne beheersing vanuit de controle van het boekjaar 2024

Boardletter 2024, toegespitst op de interne (financiële) beheersing

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2024 een interim-controle uitgevoerd. Deze interim-controle was primair gericht op de opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing, voor zover van belang voor onze controle op de getrouwheid en rechtmatigheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens.

Voor de bevindingen van de interim-controle verwijzen wij naar onze boardletter 2024 gedateerd d.d. 20 december 2024.

In de boardletter hebben wij een aantal aandachtspunten voor het opstellen en controleproces van de jaarrekening 2024 benoemd. Als onderdeel van onze werkzaamheden voor de jaarrekening zijn wij nagegaan of deze aandachtspunten voldoende zijn opgevolgd. Voor zover de opvolging en/of onze controle ervan hiertoe aanleiding geven, hebben wij onze bevindingen in dit accountantsverslag bij het betreffende onderwerp verwerkt.

Memoriaalboekingen (significant)

Memoriaalboekingen zijn (correctie)boekingen die niet via de reguliere boekingsgang plaatsvinden. Deze boekingen zijn hierdoor in opzet meer risicovol en daarom besteden wij bij onze controle extra aandacht aan deze boekingen. In onze boardletter hebben wij de aanbeveling opgenomen om naast de werkafspraken in het proces ook afgedwongen functiescheiding aan te brengen in de financiële administratie tussen het aanmaken en verwerken van memoriaalboekingen, waarbij tevens een zichtbare interne controle wordt uitgevoerd op de memoriaalboeking alvorens deze definitief wordt verwerkt.

Om de controle zo efficiënt en effectief mogelijk uit te voeren, en toe te spitsen op het specifieke risico en karakter van memoriaalboekingen, hebben wij gebruikgemaakt van een data-analyse tool. Hierbij hebben wij met data-analyse een diepgaande en risicogerichte analyse uitgevoerd van deze in opzet meer risicovolle boekingen. Hieruit zijn geen onjuistheden, onrechtmatigheden of anderszins bijzonderheden gebleken.

Afgrenzing van facturen

Vanuit onze controlewerkzaamheden constateren wij dat niet in alle gevallen tijdig inzicht bestaat of wordt verschaft vanuit de eerste lijn of nog sprake is van verplichtingen waarvoor nog geen facturen zijn ontvangen of waar facturen niet juist zijn afgegrensd. Wij merken op dat het proces van uit de afdeling financiën en control deugdelijk is vormgegeven maar zij hierbij afhankelijk is van de informatie die vanuit de vak-afdelingen wordt verstrekt. Wij hebben het college gevraagd aandacht hiervoor te hebben en zorg te dragen voor een volledige informatieverschaffing rondom nog te verantwoorde verplichtingen.

Evaluatie opstel- en controleproces

Medio 2024 hebben wij met de ambtelijke organisatie het opstel- en controleproces van de jaarrekening 2023 geëvalueerd, en waar nodig aanscherpingen verwerkt in het interne 'draaiboek' voor het opstelproces en de werk- en planningsafspraken voor de jaarrekening. Met deze aanpassingen is het proces verder geoptimaliseerd en is de controle binnen de afgesproken planning afgerond. Het opstel- en controleproces is door een goede samenwerking prettig verlopen.

De verantwoording over en interne controle van de SiSa-bijlage is van een voldoende niveau. Ondanks een toename van het aantal regelingen over de afgelopen jaren is het controleproces dit jaar relatief soepel verlopen. We merken hierbij op dat dit proces een blijvend aandachtspunt vormt voor de organisatie. De afgelopen jaren zien wij dat niet alleen het aantal regelingen toeneemt maar ook dat de complexiteit groter wordt. Wij bevelen aan dit proces blijvend te evalueren en ook van voldoende capaciteit te voorzien om de interne controle te kunnen waarborgen.

Medio 2025 evalueren wij – mede op basis van de actualisatie van de risicoanalyse voor de jaarrekening 2024 – wederom gezamenlijk het proces om te bepalen op welke terreinen/aspecten verdere verbeteringen in het opstel- en controleproces van de jaarrekening mogelijk zijn.

Betrouwbaarheid en continuïteit van de automatiseringsomgeving inclusief cybersecurity zit in een groeipad

Als onderdeel van onze jaarrekeningcontrole verkrijgen wij inzicht in de IT-omgeving, risico's en (significante) tekortkomingen. Ook verkrijgen wij inzicht in de opvolging van IT-bevindingen van vorig boekjaar en belangrijkste IT-beheersmaatregelen welke nodig zijn om te steunen op uw IT-omgeving. Voor onze inhoudelijke bevindingen en de resterende aanbevelingen inzake de betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking verwijzen wij korthedshalve naar onze boardletter 2024.

Vanaf boekjaar 2024 heeft de gemeente Enschede een nieuwe externe IT-auditor voor het afgeven van een ISAE 3402-rapport. Het afgelopen jaar zijn diverse gesprekken gevoerd met het IT-bedrijf van de gemeente Enschede en de externe IT-auditor om te komen tot een juiste scope en diepgang van de IT-audit. Op basis van deze gesprekken en de ontvangen ISAE3402 type 1 en 2-verklaringen is vastgesteld dat de IT-audit een solide basis biedt voor de controle van de jaarrekening 2025 en verder (onder ongewijzigde omstandigheden). De geconstateerde detailbevindingen uit voorgaande jaren zijn door het IT-bedrijf van de gemeente Enschede opgevolgd, of de risico's zijn door de IT-auditor met aanvullende werkzaamheden voldoende gemitigeerd.

Wij zullen de ISAE3402 integreren in ons auditproces 2025, met als doel vanaf boekjaar 2025 zoveel als mogelijk gebruik te maken van de relevante systemen. Wat betreft de IT-General Controls zullen wij gebruikmaken van het ISAE3402 type II-rapport van de IT-auditor. Deze aanpak zal bijdragen aan een effectieve controleaanpak.

Bijlagen

A1 - Niet-gecorrigeerde controleverschillen

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van de niet-gecorrigeerde controleverschillen groter dan de rapporteringstolerantie van € 91.500.

Aard van de fouten	Bedrag
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen voorgaande periode	€ 0
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen huidige periode:	
In het boekjaar zijn de lasten voor € 116.339 te laag verantwoord, deze lasten zijn in het boekjaar 2025 verantwoord.	€ 116.339
Totaal getrouwheidsfouten	€ 116.339

- Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college het bovenstaande heeft bevestigd. Dit houdt in dat eventuele niet-geconstateerde en daardoor niet-gecorrigeerde afwijkingen, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening niet materieel zijn. Het college heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere niet-gecorrigeerde afwijkingen.

A2 - Onzekerheden in de controle

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van de onzekerheden groter dan de rapporteringstolerantie van € 273.000.

Aard van de onzekerheden	Bedrag
Effect geconstateerde onzekerheden huidige periode	€ 0
Totaal onzekerheden in de controle getrouwheid	€ 0

- Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college het bovenstaande heeft bevestigd. Het college heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere onzekerheden.

B - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2024

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de strekking van ons getrouwheidsoordeel bij de jaarrekening 2024 en onze conclusies ten aanzien van de rechtmatigheid van de SiSa-bijlage 2024.

- De strekking van ons getrouwheidsoordeel bij de jaarrekening: goedkeurend.
- De strekking van ons rechtmatigheidsoordeel over de baten, lasten en balansmutaties SiSa: goedkeurend.

Per regeling geven wij in de volgende tabel aan of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

Code	SiSa-regeling	Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
FIN B2	Regeling specifieke uitkering gemeentelijke hulp aan gedupeerden kinderopvangtoeslagproblematiek 2021	n.v.t.	€ 0	
BZK C62	Regeling specifieke uitkering kwijschelding gemeentelijke belastingen	n.v.t.	€ 0	
BZK C92	Regeling specifieke uitkering Informatiepunten Digitale Overheid	n.v.t.	€ 0	
OCW D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2023-2026 (OAB)	n.v.t.	€ 0	
OCW D14	Regeling specifieke uitkering inhalen COVID-19 gerelateerde onderwijsvertragingenonderwijsvertragingen	n.v.t.	€ 0	
OCW D23	Regeling eenmalige specifieke uitkering en subsidies lokale bibliotheekvoorzieningen	n.v.t.	€ 0	
lenW E44B	Tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie 2021–2027 (SiSa tussen medeoverheden)	n.v.t.	€ 0	
lenW E84	Regeling stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen 2022-2023	n.v.t.	€ 0	
lenW E87B	Tijdelijke regeling stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma zoetwater (SiSa tussen medeoverheden)	n.v.t.	€ 0	
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2024	n.v.t.	€ 0	
SZW G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (uitsluitend kapitaalverstrekking)_gemeentedeel 2024	n.v.t.	€ 0	
SZW G4	Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo)_gemeentedeel 2024	n.v.t.	€ 0	
Subtotaal			€ 0	

B - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2024

Code	SiSa-regeling	Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
Subtotaal – zie vorige pagina			€ 0	
SZW G10	Wet inburgering 2021_gemeentedeel 2024	n.v.t.	€ 0	
SZW G12	Kwijtschelden publieke schulden SZW-domein hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire_gemeentedeel 2024	n.v.t.	€ 0	
SZW G13	Onderwijsroute _ deel gemeente 2024	n.v.t.	€ 0	
VWS H4	Regeling specifieke uitkering stimulering sport	n.v.t.	€ 0	
VWS H30	Specifieke uitkering versterking voor sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis 2023-2026	n.v.t.	€ 0	
VRO J55	Aanpak energiearmoede	n.v.t.	€ 0	
VRO J94	Regeling houdende regels verstrekking specifieke uitkering aan gemeenten verduurzaming [...] van eigenaars, woonverenigingen en wooncoöperaties	n.v.t.	€ 0	
KGG K28	Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid	n.v.t.	€ 0	
AenM M16	Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne	n.v.t.	€ 0	
Totaal			€ 0	

C - Onafhankelijkheidsbevestiging

Bevestiging onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de “Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)” en vormen een belangrijk onderdeel van het ‘normenkader’ waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Deloitte ingebed.

Wij bevestigen dat onze onafhankelijke positie ten opzichte van gemeente Losser in overeenstemming met de Nederlandse wettelijke en beroepsvoorschriften is gewaarborgd. Wij zijn van mening dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen jaar niet is aangetast.

Stelsel van waarborgen om onze onafhankelijke positie te waarborgen

Deloitte beschikt over een stelsel van maatregelen om haar onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Dit stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen.

Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie:

- Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt.
- Procedures voor tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle gevolmachtigden en werknemers bij Deloitte.
- Procedures voor de organisatie van periodieke trainingen inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften.
- Procedures die erop gericht zijn dat onze gevolmachtigden en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhankelijkheidsvoorschriften naleven.

- De benoeming van professionals op seniorniveau die verantwoordelijk zijn voor het continu actualiseren van de procedures en voorschriften, de tijdige bekendmaking ervan en het adequaat functioneren van het gehele stelsel van waarborgen.
- Procedures voor een schriftelijke rapportage per controlecliënt waarin is vastgelegd of sprake is van omstandigheden die de onafhankelijkheid van de accountant die de controleopdracht uitvoert bedreigen, op welke wijze met potentiële bedreigingen is omgegaan en, indien er bedreigingen zijn gesignaleerd, welke maatregelen dan zijn genomen om deze bedreigingen voor de onafhankelijkheid weg te nemen. De vastlegging van deze beoordeling, inclusief een gemotiveerde conclusie (de zogenoemde ‘onafhankelijkheids-evaluatie’), wordt in het dossier opgenomen.
- Procedures die vereisen dat een daartoe geëigende afdeling binnen Deloitte wordt geconsulteerd, als sprake is van een mogelijke aantasting van de onafhankelijkheid in relatie tot een specifieke cliënt. Indien de bestuursstructuur van de controlecliënt voorziet in een gemeenteraad, raadscommissie of auditcommissie, overwegen wij ook een van deze instanties te raadplegen.
- Procedures voor het interne toezicht in relatie tot de toetsing en bewaking van de naleving van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

De opzet en werking van ons stelsel van maatregelen wordt periodiek door de externe toezichthouder getoetst.

Interne roulatie

Een te grote mate van vertrouwdheid of vertrouwen kan een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de accountant wanneer bepaalde leden van het controleteam geregeld en voor lange tijd aan de wettelijke controle van een controlecliënt meewerken.

Wij beoordelen de bedreiging voor de onafhankelijkheid die kan voortvloeien uit de langdurige betrokkenheid van andere leden van het controleteam bij de controleopdracht. Waar nodig nemen wij maatregelen om deze bedreiging weg te nemen.

Onze beoordeling heeft geen aanleiding gegeven om het komend boekjaar teamleden bij de gemeente Losser te rouleren.

Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties met de gemeente Losser

Wij hebben een evaluatie gemaakt van persoonlijke, zakelijke en financiële relaties tussen Deloitte, haar gevolmachtigden en haar medewerkers en de gemeente die van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. Bij deze evaluatie zijn ons geen zaken gebleken die aan u gerapporteerd dienen te worden.

Geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid

De Nederlandse onafhankelijkheidsregels vereisen dat de eindverantwoordelijke accountant de met governance belaste organen informeert over geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die Deloitte, een bestuurder of interne toezichthouder van Deloitte of een lid van het controleteam heeft ontvangen van of verstrekt aan de gemeente of een bij de gemeente betrokken persoon. Hierbij is een drempel van € 100 opgenomen in de regels.

Wij hebben geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid met een (geschatte) waarde van meer dan € 100 ontvangen of verstrekt, en zijn daarom van mening dat er geen sprake is van een bedreiging voor de onafhankelijke uitvoering van de controleopdracht.

Onder Deloitte wordt verstaan één of meer van Deloitte Touche Tohmatsu Limited (“DTTL” of “Deloitte Global”), haar wereldwijde netwerk van member firms en aan hen verbonden entiteiten (tezamen, de “Deloitte-organisatie”). DTTL en haar wereldwijde netwerk van member firms en aan hen verbonden entiteiten zijn juridisch gescheiden en onafhankelijke entiteiten, die elkaar niet kunnen verplichten of binden ten aanzien van derden. DTTL en iedere DTTL member firm en aan hen verbonden entiteiten zijn aansprakelijk voor hun eigen handelen en nalaten, en niet voor het handelen of nalaten van een andere entiteit. DTTL verleent geen diensten aan cliënten. Raadpleeg www.deloitte.com/about voor meer informatie.

Deloitte levert toonaangevende audit- en assurance-, belastingadvies- en juridische diensten, en diensten op het gebied van consulting, financial advisory, en risk advisory aan bijna 90% van de Fortune Global 500® en duizenden particuliere bedrijven. Onze professionals leveren meetbare en blijvende resultaten die het vertrouwen van het publiek in kapitaalmarkten helpen versterken, klanten in staat stellen te transformeren en bloeien, en de weg wijzen naar een sterkere economie, een meer rechtvaardige samenleving en een duurzame wereld. Voortbouwend op haar meer dan 175-jarige geschiedenis, omvat het bereik van Deloitte meer dan 150 landen en gebieden. Ontdek hoe de meer dan 415.000 mensen van Deloitte wereldwijd een impact maken die ertoe doet op www.deloitte.com.

Deze communicatie bevat louter algemene informatie en noch DTTL, noch haar wereldwijde netwerk van member firms of aan hen verbonden entiteiten verleent door middel van deze communicatie professioneel advies of diensten. Voordat u een beslissing neemt of actie onderneemt die van invloed kan zijn op uw financiën of uw bedrijf, dient u een gekwalificeerde professionele adviseur te raadplegen. Geen enkele entiteit in de Deloitte-organisatie is verantwoordelijk voor enig verlies dat wordt geleden door een persoon die op deze communicatie vertrouwt.